

- ницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017.
2. Голуб Н. М. Особливості організації корекційно-розвивальної роботи з молодшими школярами із загальним недорозвиненням мовлення, затримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2020. Вип. № 15 С. 56-65.
 3. Діти з затримкою психічного розвитку : характеристика, особливості психологічного супроводу : метод. Реком. для методистів із психологічної служби, практичних психологів дошкільних навчальних закладів / уклад. Л. О. Кондрате нко. Суми : РВВ КЗ Сумський ОІППО, 2015.
 4. Дорошенко С. І. Розвиток мовлення молодших школярів. К. : Освіта, 1987. 124 с.
 5. Колупаєва А. А. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А. А. К. : «А. С. К.», 2012. 308 с.
 6. Махукова Т. В. Особливості складних синтаксичних конструкцій у мовленні дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013, Серія 19. Вип. 23. URL : [http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/207/browse?type=author&order=ASC&rppD1%85%D1%83%D0%B A%D0% \(дата звернення: 28.10.2021\)](http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/207/browse?type=author&order=ASC&rppD1%85%D1%83%D0%B A%D0% (дата звернення: 28.10.2021)).
 7. Сайт МОНУ URL : [https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya \(дата звернення: 28.10.2021\)](https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya (дата звернення: 28.10.2021)).

УДК 37(477)(09):376.36

А. І. Кравченко

кандидат педагогічних наук, професор
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

К. О. Зелінська-Любченко

кандидат педагогічних наук, доцент
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

І. В. Кравченко

старший викладач
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

РОЛЬ ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ПЕДАГОГІВ У КОРЕКЦІЙНО- ЛОГОПЕДИЧНОМУ ПРОЦЕСІ З ДІТЬМИ

У статті розглядаються питання взаємодії сім'ї та педагогів у корекційно-логопедичному процесі з дітьми.

В статье рассматриваются вопросы взаимодействия семьи и педагогов в коррекционно-логопедическом процессе с детьми.

The article discusses the issues of interaction between family and teachers in the correctional speech therapy process with children.

Ключові слова: діти з мовленнєвими порушеннями, взаємодія, мовленнєвий розвиток, сімейне виховання, батьківська компетентність.

Ключевые слова: дети с речевыми нарушениями, взаимодействие, речевое развитие, семейное воспитание, родительская компетентность.

Key words: children with speech disorders, interaction, speech development, family upbringing, parental competence.

Постановка проблеми. Мовлення є основою формування соціаль-

них зв'язків дитини з навколишнім світом. Порушення розвитку мовлення у дитини завжди тягнуть за собою додаткові проблеми, пов'язані зі спілкуванням.

Сімейному вихованню дитини завжди приділялася велика увага, оскільки воно є основою моральності людини. У сім'ї людина отримує уявлення про цінності, норми та взаємини між людьми. Сім'я відіграє важливу роль у становленні особистості людини, вона є рушійною силою та зразком для наслідування.

Нині у суспільстві особлива увага приділяється педагогічній компетентності батьків, які виховують дітей із особливими освітніми потребами (ООП). Більшість сучасних дітей, що мають порушення фізичного, а частіше психічного та мовленнєвого розвитку, вимагають від батьків та педагогів великих зусиль та засобів для своєчасного їх подолання. Основна корекційна робота з подолання мовленнєвих порушень у дітей здійснюється в умовах спеціально організованих логопедичних груп або логопедичних пунктів, але це не означає, що батьки повинні залишатися осторонь. Батьки таких дітей не тільки можуть, а й повинні надавати значну допомогу фахівцям. Дорослі повинні безпосередньо брати участь у процесі формування дитячого мовлення, оскільки укорінені мовленнєві недоліки надалі долаються набагато важче і не дозволяють дитині повноцінно розвиватися. А спільна робота педагога з батьками є невід'ємною частиною всього педагогічного процесу та суттєво

впливає на успішний результат корекційно-виховної роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання співпраці логопеда з батьками дітей із мовленнєвими порушеннями висвітлювали у своїх роботах багато науковців, зокрема Н. Азовська, Т. Кірієнко, В. Кисличенко, С. Конопляста, Р. Кравченко, С. Мирнова, Р. Левіна, О. Мастюкова, К. Оленіч, Ю. Рібцун, В. Селіванова, Т. Філічова, Г. Чиркіна та ін.

Проблемі вивчення педагогічної компетентності батьків присвячені дослідження В. Дубрової, О. Зверєвої, Ю. Гладкової, В. Сухомлинського та ін. Автори по різному трактують поняття «педагогічна компетентність батьків» і визначають його у тому, що батькам необхідно розуміти потреби дітей. Проте щоб їх зрозуміти, потрібно мати відповідні знання та вміння, якими нажаль володіють далеко не всі дорослі.

Зважаючи на гостроту та актуальність зазначеного питання, та недостатнього висвітлення його у роботах науковців, вважаємо за доцільне окреслити основні моменти взаємодії сім'ї та педагогів у корекційно-логопедичному процесі з дітьми.

Мета статті – висвітлити роль взаємодії сім'ї та педагогів у корекційно-логопедичному процесі з дітьми.

Виклад основного матеріалу дослідження. У середині ХХ ст. в теорію та практику формування педагогічної культури батьків, вітчизняний вчений педагог-гуманіст

В. Сухомлинський, спираючись на свій досвід, зробив висновок про те, що, перш ніж виховувати дітей, потрібно виховувати їх батьків. Батько і мати повинні володіти педагогічними знаннями, вміннями та навичками виховної діяльності. Також В. Сухомлинський говорив, що особливості особистості дитини із психофізичними порушеннями багато в чому залежить від її взаємовідносин у родині, і що правильна організація сімейного виховання дозволяє створити адекватні умови подолання відповідних порушень [4, с. 49].

Мовленнєва комунікація, якщо враховувати всі види мовлення (говоріння, слухання, письмо), є важливим надбанням кожної людини. Природно, що порушення мовлення призводять до розладу особистості в цілому. У деяких випадках у дітей із мовленнєвими порушеннями виникає відчуття неповноцінності. Так, наприклад, маленькі діти легше переносять заїкуватість, ніж доросліші, оскільки не усвідомлюють свого порушення. На основі початкового неодмінного почуття збентеження, викликаного своїм неправильним мовленням, може виникнути стан пригніченості, дитина буде прагнути усамітнення.

Любляча сім'я завжди намагається впливати на формування дитячого мовлення, починаючи з ранніх років життя. Важливо, щоб із самого раннього віку дитина чула правильне, виразне мовлення, на основі якого буде розвиватися її власне [5].

Серйозною проблемою є те, що у багатьох батьків відсутні знання про засоби корекційно-логопедичної роботи з дітьми. Найчастіше зустрічаються батьки, які намагаються повністю покласти відповідальність за результати корекційної роботи на педагога. Природно, що в цьому випадку стає більш проблематично досягти успішного результату [2, с. 34].

Неповноцінність мовленнєвого розвитку зазвичай породжує своєрідні особливості поведінки в дітей. Самостійні спроби подолання труднощів у мовленнєвому розвитку можуть виявитися невдалими і викликати почуття власної неповноцінності, а також прагнення відійти від колективу. Така поведінка дітей підтверджує важливість спільної діяльності педагогів та батьків, які мають дітей із мовленнєвими порушеннями [3, с. 102].

Декілька обставин впливають на ставлення батьків до мовленнєвих порушень дитини: глибина самого порушення, інтелектуальний рівень батьків, освіченість у сфері логопедії (знання про особливості мовленнєвих порушень та про порушення власної дитини), їх компетентність у питаннях виховання дитини, розуміння психології дитини; особливості характеру батьків; відносини у сім'ї та інших.

Ставлення батьків до мовленнєвого порушення, безумовно, відбивається у відношенні дитини до свого мовлення, оскільки воно є авторитетним. Для того, щоб установки батьків були адекватними, необхідно вести просвітницьку

роботу з ними. Така робота може включати:

- 1) ознайомлювальні бесіди в закладах дошкільної, загальної освіти та закладах медичного спрямування;
- 2) повідомлення на стендах у закладах дошкільної, загальної освіти та закладах медичного спрямування;
- 3) індивідуальні розмови з батьками щодо мовленнєвого розвитку дітей;
- 4) психологічна допомога батькам, які важко переживають ситуацію порушеного розвитку дитини, тощо [1].

Ефективна корекція мовленнєвих порушень можлива тільки в результаті спільної, скоординованої та активної роботи педагогів. Однак без розуміння, підтримки та співпраці з батьками корекційна робота не має сенсу. Важливо розуміти, що у батьків та педагогів є спільні завдання – зробити все для того, щоб діти росли здоровими, активними та гармонійно розвиненими. Педагоги, у свою чергу, повинні допомагати батькам, адже вони мають необхідні знання для цього [1].

Активне залучення батьків до роботи зі своєю дитиною – основний метод психотерапії. На сьогоднішній день доведено, що батьки можуть ефективно допомагати своїм дітям і водночас долати свої стресові стани лише за відповідного керівництва. Також важливе значення надається залученню батьків до навчання своєї дитини.

Наразі науковці виокремлюють наступну структуру педагогічної

компетентності батьків [3, с. 62]:

- мотиваційний компонент, що характеризує цілі та мотиви спілкування дітей та батьків;
- особистісний компонент – накладення на процес спілкування особистісних характеристик (особливостей характеру та темпераменту);
- гностичний (когнітивний) компонент – наявність знань як інтегративної якості особистості;
- комунікативно-діяльнісний – компонент, що визначається як розвиток умінь батьків стимулювати прояв самостійності дитини та формувати позитивне ставлення й інтерес дитини до різних видів діяльності;
- емоційно-ціннісний компонент, спрямований на залучення дитини до цінностей та розвиток емоційно-вольової сфери, що визначає їхню поведінку;
- орієнтований компонент, розуміється як володіння психолого-педагогічними знаннями в галузі педагогічної підтримки та розвитку дитини в сім'ї та знання сучасних методів та прийомів реалізації педагогічної підтримки;

На підставі цих багатогранних компонентів педагогічної компетентності батьків вітчизняні психологи та педагоги виділили три рівні психолого-педагогічної компетентності батьків: *низький, середній, високий*.

Низький рівень. Характеризується фрагментарними знаннями щодо виховання дітей та використовують традиційні стилі виховання не

замислюючись про наслідки. Можуть діяти лише за власним настроєм.

Середній рівень. Характеризується частково сформованим інноваційно-прогностичними здібностями, недостатнім розвитком більшості вищезгаданих компонентів, нерегулярністю їх проявів.

Високий рівень. Визначається вмінням ставити та розвивати виховні завдання, аналізувати свій досвід [3].

Особливо цінним є твердження, що педагогічна компетентність батьків виступає запорукою розвитку соціально-значущих якостей дитині, задоволення її життєвих, соціальних, духовних потреб, емоційного благополуччя в умовах сім'ї.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З аналізу науково-теоретичних джерел випливає, що за умови кваліфікованої підготовки батьків до роботи зі своїми дітьми, її ефективність значно підвищується. Батьки, які виховують дитину з мовленнєвими порушеннями, страждають від нестачі інформації з багатьох питань розвитку та виховання. Основною метою при роботі з батьками є знайомство з індивідуальними та віковими особливостями дітей із мовленнєвими порушеннями, причинами виникнення порушення, вплив невірної батьківської позиції у відносинах з дітьми на психічне здоров'я дитини. Таким чином, допомога дітям з мовленнєвими порушеннями полягає насамперед у наданні підтримки їхніми батькам з боку фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03. 2011. 20 с.
2. Леонова Т. А., Диденко Л. М. Взаимодействие педагогов и родителей детей с общим недоразвитием речи. *Начальная школа плюс До и После.* 2009. № 3. С. 35–37.
3. Логопсихология : учебно-методическое пособие / за ред. С. В. Лауткина. Витебск : Издательство УО «ВГУ им. П. М. Машерова», 2007. 173 с.
4. Орлова Ю. Е. Актуальность наследия В. А. Сухомлинского : система педагогического образования родителей. *История образования.* 2012. № 12. С. 88-89.
5. Рібцун Ю. В. Співпраця вчителя-логопеда з батьками : молодша логопедична група для дітей із ЗНМ. *Дефектологія. Особлива дитина : навчання та виховання.* 2011. С. 33-37.